

Сучасний стан і перспективні напрями модернізації основного капіталу Західного регіону України

Висвітлено результати інтегральної оцінки техніко-економічного стану, руху та ефективності використання основного капіталу в Україні і Західному регіоні зокрема. Досліджено динаміку множини показників, які характеризують основний капітал, і встановлено причинно-наслідкові зв'язки між ними за період 2006-1013 рр. Визначено ключові тенденції оновлення основного капіталу в Україні. Проведено групування семи областей Західного регіону за значеннями загального інтегрального індексу основного капіталу промисловості, будівництва і транспорту. Окреслено перспективні напрями модернізації основного капіталу виробничої сфери регіону за видами економічної діяльності.

Ключові слова: основний капітал, інтегральна оцінка, техніко-економічний стан, оновлення, ефективність, виробнича сфера

Конкурентоспроможність економічної системи будь-якого рівня значною мірою визначається структурою основного капіталу. Високий ступінь зношеності основних фондів (близько 75%) в Україні та використання застарілих технологій спричинює значну ресурсомісткість вітчизняного виробництва і як наслідок – низьку ефективність, а відтак і конкурентоспроможність національної економіки, а також загострює соціальні (неналежні умови праці, виробничий травматизм та ін.) і екологічні (надмірне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище) проблеми в суспільстві. Звідси актуальність теми дослідження, викликана нагальною потребою поетапної модернізації основного капіталу в регіонах України.

З огляду на важливість ролі основного капіталу (або основних фондів) у забезпеченні соціально-економічного розвитку, теоретичним і прикладним аспектам проблеми відтворення капіталу присвячено роботи багатьох відомих учених-економістів, зокрема: Л.І. Абалкіна, Г.А. Александрова, А.І. Анчишкіна, П.Г. Бунича, В.М. Геєця, Л.М. Кантора, Я.Б. Кваші, Д.М. Палтеровича, Л.І. Федулової, Т.С. Хачатурова, А.М. Цигичка, Ю.В. Яківця та ін. Однак незадовільний технічний стан основного капіталу в Україні і низький рівень його використання зумовлюють необхідність подальших досліджень у цьому напрямку, зокрема на регіональному рівні.

Метою статті є визначення перспективних напрямів модернізації основного капіталу в областях Західного регіону України на підставі інтегральної оцінки його техніко-економічного стану, руху та ефективності використання.

Важливість удосконалення методології оцінювання основного капіталу значною мірою обумовлена прискореними темпами розвитку процесів глобалізації, а відтак і конкуренції, на ринках товарів та послуг. Кардинальні зміни в умовах функціонування вітчизняних підприємств, які відбулися за останні 20 років і надалі будуть посилюватися внаслідок поглиблення інтеграції України у світовий економічний простір, роблять неминучими зміни в методології оновлення фондів, зокрема у напрямку

прогнозного аналізу їх динаміки. З огляду на це, відділом розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій Інституту регіональних досліджень НАН України розроблено методичні рекомендації для проведення інтегральної оцінки основного капіталу [2].

В основу запропонованого методичного інструментарію закладено математичний апарат (систему моделей), який за допомогою методів інтегрування та індексного аналізу дозволяє вирішити такі завдання: оцінити реальний техніко-економічний стан основного капіталу в регіоні; провести аналіз руху і рівня відтворення основного капіталу в галузевотериторіальному розрізі; визначити результативність використання основного капіталу за критеріями його ефективності на регіональному рівні; окреслити перспективні напрями модернізації основного капіталу, виходячи з результатів його інтегральної оцінки.

Підставою для визначення напрямку оновлення основного капіталу є рівень загального інтегрального індексу, який характеризує техніко-економічний стан, рух і ефективність використання основного капіталу. Часткові інтегральні індекси (стану, руху і ефективності) основного капіталу визначаються на основі розрахунку множини відповідних показників [2, с. 16-18]. Зокрема, стан основного капіталу відображають показники зношеності, придатності та інвестомісткості основних засобів, коефіцієнти активної частини основних засобів, амортизаційних відрахувань і амортизації у розрахунку на одну гривню реалізованої продукції (робіт, послуг), а також показник фондомісткості економіки. Оцінювання руху основного капіталу здійснюється на підставі значень коефіцієнтів оновлення, ліквідації і відтворення основних засобів. Ефективність основного капіталу характеризують показники фондовіддачі, рентабельності та інноваційної віддачі основних засобів.

Результати інтегрального оцінювання техніко-економічного стану, руху і ефективності використання основного капіталу загалом виявили спадний тренд показників як в Україні, так і в Західному регіоні (табл. 1).

Переважаання значень інтегрального індексу в регіоні, порівняно з Україною, зумовлене кращими значеннями окремих показників, які характеризують, зокрема, стан основного капіталу. Так, у середньому за 2006-2013 рр. коефіцієнт зношеності основного капіталу в Західному регіоні (49,1%) є меншим за аналогічний показник в Україні (64,2%), а коефіцієнт придатності (50,9%) є вищим, аніж в Україні (35,8%). Водночас коефіцієнт інвестомісткості основного капіталу в регіоні (7,7%) переважає показник в Україні (5,6%), тоді як фондомісткість економіки регіону (1,46) – нижча, аніж в Україні (2,07)¹.

У виробничій сфері України і Західного регіону також прослідковується тенденція до погіршення *техніко-економічного стану основного капіталу*, що відображається у зниженні значень інтегрального індексу у 2013 р., порівняно з 2006 р., на 0,464 в Україні і 0,192 у Західному регіоні². Це зумовлено рядом причин, а саме:

- критичним рівнем зношеності основного капіталу – упродовж аналізованого періоду відбулося зростання коефіцієнта зносу в Україні

¹ Розрахунки показників проведено на підставі даних, розміщених у [3] і [5].

² Результати інтегральної оцінки техніко-економічного стану, а також руху та ефективності використання основного капіталу, зокрема виробничої сфери (за видами економічної діяльності), в Україні і Західному регіоні (у розрізі 7 областей) детально висвітлено в [4].

Таблиця 1

Інтегральні індекси стану, руху і ефективності основного капіталу (ОК)
в Україні і Західному регіоні

Показники	Роки							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Інтегральний індекс стану ОК</i>								
Україна	0,840	0,841	0,761	0,638	0,477	0,503	0,469	0,415
Західний регіон	0,867	0,881	0,895	0,809	0,740	0,805	0,668	0,656
<i>Інтегральний індекс руху ОК</i>								
Україна	0,659	0,663	0,606	0,580	0,487	0,448	0,435	0,423
Західний регіон	0,694	0,707	0,689	0,617	0,555	0,593	0,604	0,600
<i>Інтегральний індекс ефективності ОК</i>								
Україна	0,812	0,846	0,796	0,619	0,551	0,522	0,461	0,445
Західний регіон	0,711	0,746	0,739	0,626	0,607	0,647	0,615	0,598
<i>Загальний інтегральний індекс</i>								
Україна	0,769	0,781	0,719	0,612	0,505	0,491	0,455	0,427
Західний регіон	0,756	0,776	0,772	0,682	0,632	0,679	0,629	0,618

від 53,3% у 2006 р. до 69,4% у 2013 р., а в Західному регіоні від 48% у 2006 р. до 53,4% у 2013 р., і, відповідно, зниження коефіцієнта придатності капіталу в регіоні (окрім Тернопільської і Чернівецької областей);

- негативною динамікою інвестомісткості капіталу – у 2013 р., порівняно з 2006 р., відбулося зменшення цього показника в Україні від 9,35% до 2,10%, а в Західному регіоні – від 10,05% до 4,59%;
- підвищенням рівня фондомісткості виробничої сфери – значення цього показника в Україні зросло до 4,409 у 2013 р., а в Західному регіоні – до 1,804, що перевищує граничне значення (1,150).

Серед видів економічної діяльності, що належать до виробничої сфери, найкращий техніко-економічний стан основного капіталу виявлено у будівництві і промисловості регіону. Найвищі значення інтегральних індексів стану основного капіталу в промисловості (у середньому за аналізований період) були досягнуті в Тернопільській (0,872) і Закарпатській (0,829) областях, а у сфері будівництва – у Тернопільській (0,877) та Івано-Франківській (0,853) областях. У промисловості це зумовлено порівняно невисокими коефіцієнтами зношеності основного капіталу в Тернопільській (46,8%) і Закарпатській (51,2%) областях, а також відносно низькими значеннями фондомісткості їх економіки – 0,7 і 0,6 відповідно. Водночас у Закарпатській області коефіцієнт інвестомісткості основного капіталу в промисловості становив 12% (при пороговому значенні показника 6-12%), що свідчить про активізацію процесів залучення інвестицій у цю сферу.

У будівництві регіону високий рівень інтегрального індексу техніко-економічного стану основного капіталу в Тернопільській та Івано-Франківській областях є наслідком залучення великих обсягів інвестицій в основний капітал за аналізований період, що відповідно відобразилося на значеннях коефіцієнтів інвестомісткості цих областей. У середньому за 2006-2013 рр. у будівництві Івано-Франківської області коефіцієнт інвестомісткості був одним із найвищих у регіоні – 23,4%, а

у Тернопільській – 9,93%. Водночас фондомісткість будівництва в цих областях (у середньому за аналізований період) є однією з найнижчих у регіоні (0,323 і 0,289 відповідно), що свідчить про інтенсивне використання основного капіталу в цій сфері.

Результати інтегральної оцінки руху основного капіталу виявили загалом незадовільний рівень відтворення основних засобів і в Україні, і в Західному регіоні. У середньому за 2006-2013 рр. значення інтегрального індексу руху в Україні становило 0,537, а у Західному регіоні – 0,633 і тенденційно знижувалося з 2007 р. (максимальне значення) від 0,663 до 0,423 у 2013 р. (в Україні) і від 0,707 до 0,600 (у регіоні) [4]. Це свідчить про тенденцію до посилення негативних структурних деформацій у національній економіці. Зокрема, замість технологічного відновлення і технічного переозброєння спостерігається розвиток протилежних процесів, тобто посилюється технічна і технологічна відсталість. Так, коефіцієнт оновлення основного капіталу в Україні у 2010 р. знизився до 1,84% проти 5,25% у 2006 р. і прогнозовано не досягне 2% до кінця 2013 р. У виробничій сфері зниження цього показника було ще стрімкішим: від 5,94% у 2007 р. до критично низького рівня (менше 1% за прогнозом) у 2013 р. [2]. У Західному регіоні, порівняно з Україною, ситуація була оптимістичнішою: значення показника оновлення основного капіталу в 2010 і 2006 рр. перебувало на рівні відповідно 3,92% та 5,87% і прогнозовано досягло понад 5% на кінець 2013 р. Водночас оновлення капіталу у виробничій сфері регіону знизилося у понад два рази: з 6,70% у 2008 р. до 2,43% у 2010 р. і в подальшому перебувало на рівні близько 3%.

Загалом рівень оновлення основного капіталу характеризує потенціал економіки, а динаміка його вартості відображає загальні тенденції соціально-економічного розвитку і здатність капіталу до розширеного відтворення. Відтак для того, щоб досягти технічного рівня індустріально розвинених держав, Україні необхідно довести показник оновлення основного капіталу до 8-10% у рік. З іншого боку, спостерігається значне переважання коефіцієнта оновлення над коефіцієнтом вибуття: майже у 8 разів в Україні і в понад 10 разів – у Західному регіоні [2]. Це пов'язано з критично низьким рівнем (менше 1%) вибуття основних засобів. Водночас, згідно з Методикою розрахунку рівня економічної безпеки, коефіцієнт вибуття основних засобів повинен бути не меншим за 2,5% у рік.

Найгірша ситуація з оновленням основного капіталу склалась у промисловості Волинської і Рівненської областей, де значення інтегрального показника руху капіталу у 2013 р. зменшилося до 0,528 проти 0,721 у 2006 р. і до 0,570 проти 0,714 відповідно. Це стало наслідком незадовільного рівня вибуття (середнє значення коефіцієнта вибуття основного капіталу у Волинській області становило 0,53%, а у Рівненській – 0,33%) і суттєвого зниження коефіцієнта оновлення в 2013 р., порівняно з 2006 р., у Волинській області на 5,9% і у Рівненській на 4,04%.

У сфері транспорту найвідчутніше зниження значень інтегральних показників руху основного капіталу відбулося у Львівській і Закарпатській областях: від 0,621 у 2006 р. до 0,310 у 2013 р. і від 0,645 до 0,305 відповідно. Така ситуація спричинена одними з найнижчих у регіоні

у середньому за 2006-2013 рр. значень коефіцієнтів оновлення, вибуття та відтворення основного капіталу у цій сфері, які однак є вищими за аналогічні показники в Україні.

На відміну від промисловості і транспорту, у сфері будівництва у Закарпатській, Львівській і Рівненській областях спостерігається покращення руху основного капіталу, на що вказують збільшення значень інтегрального індексу руху в 2013 р., порівняно з 2006 р.: у Закарпатській області на 0,03, Львівській – на 0,02 і Рівненській – на 0,1. Максимальне зростання інтегрального індексу руху основного капіталу, яке відбулося у Рівненській області, було наслідком збільшення коефіцієнта оновлення упродовж аналізованого періоду на 4,77%, коефіцієнта вибуття – на 0,3%, а коефіцієнта відтворення – на 3,2%.

Результати інтегральної оцінки *ефективності використання основного капіталу* за 2006–2013 рр. виявили спадну тенденцію індексу як в Україні (від 0,812 у 2006 р. до 0,445 у 2013 р.), так і в Західному регіоні (від 0,711 у 2006 р. до 0,598 у 2013 р.) [4]. Загалом ефективність використання основного капіталу в Західному регіоні є вищою, аніж в Україні, передусім через високий рівень фондівіддачі – з 2008 р. фондівіддача основного капіталу в регіоні (0,866) переважає показник в Україні (0,797).

У виробничій сфері регіону упродовж аналізованого періоду прослідковується тенденція до зниження рівня використання основного капіталу: у промисловості значення інтегрального індексу ефективності зменшилося від 0,763 у 2006 р. до 0,745 у 2013 р., у будівництві – від 0,811 до 0,747 і у транспорті – від 0,527 до 0,317 відповідно. Основною причиною цього є низька фондівіддача (0,7) і нульова рентабельність основного капіталу у виробничій сфері більшості областей регіону.

Серед видів економічної діяльності, що належать до виробничої сфери Західного регіону, найвища ефективність основного капіталу спостерігається у будівництві, де середнє значення інтегрального показника за аналізований період (0,765) є вищим від індексу в транспорті (0,413) майже вдвічі (1,8 разу). Серед областей регіону лише в Івано-Франківській у будівництві на кінець 2013 р. прогнозовано відбувся приріст ефективності використання основного капіталу на 4%, що є наслідком зростання фондівіддачі (на 11,7%) і рентабельності капіталу (на 0,03%) у 2013 р., порівняно з 2006 р.

Найнижча ефективність основного капіталу характерна для сфери транспорту, де зношеність капіталу досягла критичного рівня (у середньому 64,3%), а його рентабельність упродовж 2006–2013 рр. коливалася в межах від –0,004 до 0,010. Найскладнішою ситуація була у сфері транспорту у Львівській і Закарпатській областях, де за досліджуваний період відбулося зниження інтегрального індексу ефективності основного капіталу майже вдвічі: від 0,571 у 2006 р. до 0,291 у 2013 р. і від 0,452 до 0,269 відповідно. Водночас у Волинській області виявлено зростання інтегрального індексу ефективності використання основного капіталу транспортних підприємств на 13,6% протягом аналізованого періоду внаслідок прогнозованого приросту показника фондівіддачі на 0,11 у 2013 р., порівняно з 2006 р.

Загалом результати розрахунку інтегральних індексів вказують на суттєве зниження рівня показників основного капіталу, яке почалося у 2008 р.: у середньому майже вдвічі в Україні і на чверть – у Західному

регіоні. Це дає вагомі підстави для висновку, що в разі відсутності належних дій, передусім із боку державних та місцевих органів влади, у напрямку оновлення основного капіталу така тенденція прогнозовано збережеться і в подальшому.

Співставлення трендів часткових інтегральних індексів засвідчило тенденційне відставання (як в Україні, так і в Західному регіоні) значень інтегрального показника руху від значень показників техніко-економічного стану і показників ефективності основного капіталу. Це є підтвердженням тези про неналежний загальний рівень оновлення основного капіталу, що, своєю чергою, здійснює негативний вплив на стан і перспективи розвитку національної економіки.

На даний час за рівнем як загального інтегрального індексу, так і часткових індексів (табл. 1) увесь основний капітал в Україні і Західному регіоні можна умовно віднести до 2-ї групи за розробленою нами градацією³. Це означає, що основний капітал загалом перебуває у задовільному стані, а тому потребує ремонту і модернізації. Однак, якщо в Західному регіоні ця позиція зберігається (у 2013 р. загальний інтегральний індекс основного капіталу склав 0,618, а інтегральний індекс стану – 0,656), то в Україні (значення цих показників 0,427 і 0,415 відповідно) є ризик переходу основного капіталу в 3-тю групу, що означатиме необхідність його кардинального оновлення в деяких регіонах.

У Західному регіоні серед усіх видів економічної діяльності, які належать до виробничої сфери, лише основний капітал у будівництві віднесено до 1-ї групи, тобто він перебуває у задовільному стані (табл. 2). Однак, хоча капітал у сфері будівництва і не потребує нагальної модернізації (значення загального інтегрального індексу в середньому за 2006–2013 рр. становить 0,765), проте він характеризується досить високим ступенем зношеності (у середньому 38,6%) і низьким коефіцієнтом вибуття (0,78% при пороговому значенні 2,5%), що свідчить про неналежний рівень оновлення. Відтак подальше відтворення основного капіталу в будівництві Західного регіону має відбуватися паралельно з розвитком виробництва сучасних будівельних і оздоблювальних матеріалів на основі використання власних сировинних ресурсів.

Основний капітал промисловості регіону також здебільшого належить до 1-ї групи. До 2-ї групи віднесено лише основний капітал промисловості Івано-Франківської, Рівненської і Чернівецької областей. Це зумовлює необхідність проведення відповідних заходів із ремонту і модернізації основних засобів для підвищення ефективності їх використання, зменшення ресурсомісткості продукції і покращення якісних характеристик промислового обладнання у цих областях.

Згідно з проектом Концепції загальнодержавної цільової Програми розвитку промисловості України на період до 2017 р., найпрогресивнішою є така галузева структура промисловості: машинобудування (40% усієї продукції), хімічна промисловість (понад 15%), харчова (14%), легка промисловість (9%), металургія (7%) та інші (15%). Натомість в Україні

³ Виходячи з діапазону значень загального інтегрального показника, основний капітал регіону можна умовно поділити на три групи: 1-а група – значення інтегрального показника перевищує 0,7; 2-а група – значення інтегрального показника перебуває в межах 0,4-0,7; 3-я група – значення інтегрального показника є меншим за 0,4

Таблиця 2

Групування областей Західного регіону
за значеннями загального інтегрального індексу основного капіталу

Області	Значення показника / групи								Середнє значення
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
<i>Промисловість</i>									
Волинська	0,770 I	0,734 I	0,713 I	0,712 I	0,739 I	0,742 I	0,727 I	0,721 I	0,732 I
Закарпатська	0,756 I	0,747 I	0,720 I	0,727 I	0,724 I	0,704 I	0,713 I	0,700 I	0,724 I
Івано-Франківська	0,705 I	0,704 I	0,694 II	0,652 II	0,678 II	0,692 II	0,683 II	0,683 II	0,686 II
Львівська	0,733 I	0,754 I	0,747 I	0,714 I	0,692 II	0,713 I	0,707 I	0,702 I	0,720 I
Рівненська	0,764 I	0,697 II	0,661 II	0,607 II	0,650 II	0,641 II	0,589 II	0,614 II	0,653 II
Тернопільська	0,758 I	0,757 I	0,804 I	0,757 I	0,741 I	0,747 I	0,770 I	0,757 I	0,761 I
Чернівецька	0,745 I	0,790 I	0,715 I	0,713 I	0,713 I	0,660 II	0,594 II	0,636 II	0,696 II
<i>Будівництво</i>									
Волинська	0,820 I	0,811 I	0,889 I	0,694 II	0,655 II	0,767 I	0,759 I	0,762 I	0,770 I
Закарпатська	0,740 I	0,715 I	0,693 II	0,717 I	0,785 I	0,746 I	0,756 I	0,764 I	0,739 I
Івано-Франківська	0,811 I	0,867 I	0,774 I	0,775 I	0,793 I	0,811 I	0,764 I	0,764 I	0,795 I
Львівська	0,803 I	0,799 I	0,736 I	0,751 I	0,745 I	0,779 I	0,776 I	0,780 I	0,771 I
Рівненська	0,743 I	0,710 I	0,767 I	0,774 I	0,766 I	0,649 II	0,794 I	0,787 I	0,749 I
Тернопільська	0,773 I	0,795 I	0,769 I	0,769 I	0,760 I	0,781 I	0,760 I	0,751 I	0,770 I
Чернівецька	0,748 I	0,740 I	0,742 I	0,788 I	0,664 II	0,720 I	0,703 I	0,706 I	0,726 I
<i>Транспорт</i>									
Волинська	0,564 II	0,597 II	0,588 II	0,515 II	0,520 II	0,556 II	0,511 II	0,528 II	0,547 II
Закарпатська	0,603 II	0,548 II	0,591 II	0,393 III	0,275 III	0,293 III	0,276 III	0,267 III	0,406 II
Івано-Франківська	0,604 II	0,617 II	0,604 II	0,566 II	0,535 II	0,572 II	0,528 II	0,547 II	0,572 II
Львівська	0,651 II	0,643 II	0,566 II	0,390 III	0,323 III	0,338 III	0,277 III	0,277 III	0,433 II
Рівненська	0,683 II	0,572 II	0,536 II	0,465 II	0,470 II	0,496 II	0,470 II	0,468 II	0,520 II
Тернопільська	0,598 II	0,629 II	0,555 II	0,535 II	0,505 II	0,615 II	0,581 II	0,592 II	0,576 II
Чернівецька	0,540 II	0,532 II	0,554 II	0,473 II	0,421 II	0,448 II	0,413 II	0,423 II	0,475 II

у 2012 р. частка машинобудування в обсязі реалізованої промислової продукції становила лише 10,2%, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – 4,3%, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 18,2%, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 7,1%, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів – 16%. Тобто в Україні частка машинобудування і хімічної промисловості у загальному обсязі виробленої продукції є у 4–5 разів менша, аніж у країнах із розвинутою економікою.

У структурі промисловості Західного регіону у 2012 р. частка машинобудування в обсязі реалізованої продукції також становила лише 10,4%, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – 7,4%, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 24,9%, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 2,2%, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів – 2,6%. Відтак у промисловості Західного регіону необхідно провести технічне переозброєння та реконструкцію основного капіталу з метою збільшення обсягів виробництва продукції машинобудування і хімічної промисловості як основних видів промислової діяльності, що створять умови для структурно-інноваційної перебудови і технічного переоснащення усіх сфер економіки.

У машинобудуванні модернізація основного капіталу повинна привести до:

- розширення виробництва сучасного технологічного устаткування для забезпечення розвитку переробної промисловості;
- розробки обладнання для використання екологічних технологій збору, транспортування, переробки і утилізації відходів, у тому числі побутових, систем контролю стану і захисту навколишнього природного середовища;
- виготовлення високотехнологічних машин і устаткування, проведення модернізації базових видів промислової діяльності у напрямку ресурсо- і енергозбереження, екологізації, автоматизації та підвищення ефективності виробництва.

У виробництві хімічних речовин і хімічної продукції модернізацію основного капіталу необхідно проводити шляхом оптимізації потужностей для виробництва базових видів хімічної продукції (з урахуванням попиту внутрішнього і зовнішнього ринків), зниження ресурсо – та енергоємності виробництва із залученням у технологічні процеси альтернативних і біовідновлюваних джерел енергії і сировини.

З огляду на значну частку (24,9%) виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в обсягах реалізованої промислової продукції регіону, в цьому виді промислової діяльності необхідно проводити модернізацію шляхом технічного переозброєння основного капіталу для покращення якості та безпечності продукції і його реконструкцію у напрямку розвитку виробництва органічної продукції поглибленої переробки з екологічно чистої сільськогосподарської сировини. Окрім того, в областях Західного регіону до перспективних напрямів необхідно віднести модернізацію основного капіталу у сфері виготовлення виробів із деревини, паперу та поліграфічної діяльності і виробництва меблів, іншої продукції, оскільки регіон володіє необхідними ресурсами, і на його території функціонують потужні підприємства цього виду промислової діяльності, здатні виробляти конкурентоспроможну продукцію.

Модернізація основного капіталу деревообробної і меблевої промисловості регіону повинна забезпечити: запровадження сучасних технологій отримання нових матеріалів для меблевої промисловості; використання ресурсоощадного обладнання у виробничому процесі; запровадження технологічних процесів глибокої переробки деревини з поступовою забороною експорту круглого лісу та чорнової заготовки; сприяння боротьбі з незаконним вирубуванням лісу через закупівлю тільки тієї сировини, яка має сертифікати про проходження лісоматеріалів; нарощування експортного потенціалу деревообробної промисловості шляхом освоєння нових видів продукції, розширення асортименту та підвищення якості усіх видів товарів і зменшення вивозу необроблених лісоматеріалів; впровадження нових видів енергетичного обладнання, зокрема опалювальних пристроїв, в яких можуть використовуватися подрібнені деревні некондиційні відходи; розробку та впровадження прогресивних технологій і конструкцій тари та пакувальних виробів.

Найгірша ситуація у виробничій сфері регіону спостерігається у транспорті, основний капітал якого в усіх областях належить до 2-ї групи за середнім значенням загального інтегрального індексу (табл. 2). Водночас у Закарпатській і Львівській областях із 2009 р. стан основного капіталу в транспорті суттєво погіршився, наслідком чого стало переміщення до 3-ї групи, а це означає повну або часткову його заміну. Загалом незадовільний стан і рівень використання основного капіталу у сфері транспорту в Західному регіоні спричинений високим ступенем його зношеності (64,3% у середньому за 2006–2013 рр.), низьким рівнем оновлення (2,76%) і фондівдачі (0,268).

Отже, до перспективних напрямів модернізації основного капіталу у транспортній сфері регіону варто віднести: покращення характеристик рухомого складу і реалізацію прогресивних технологій його ремонту; запровадження нових технологій будівництва та реконструкції автомобільних доріг, недопущення шкідливого впливу дорожнього будівництва на навколишнє природне середовище; створення та впровадження інформаційних та навігаційних систем нового покоління; розбудову міжнародних транспортних коридорів та модернізацію інфраструктури; розвиток транспортної логістики.

Зокрема, у залізничному транспорті необхідними є: електрифікація окремих напрямків залізниць України; оновлення загального парку вантажних і пасажирських вагонів, локомотивів та залізничної інфраструктури на новій технологічній основі; запровадження швидкісного і високошвидкісного руху поїздів.

Реалізація окреслених напрямів модернізації основного капіталу у сфері транспорту дозволить не лише збільшити пасажиро – і вантажопотік, а й активізувати будівництво вантажних логістичних терміналів. З огляду на важливість цього виду діяльності для регіональної економіки (9,9% у загальному випуску за 2012 р.), а також наявність у Західному регіоні розгалуженої системи залізничних і автомобільних доріг, модернізація транспорту сприятиме соціально-економічному розвитку, залученню інвестицій, створенню нових робочих місць, а відтак – зміцнить конкурентну позицію регіону в Центральній, Східній і Південно-Східній Європі.

Список використаних джерел

1. Інтегральна оцінка основного капіталу регіону (методичні рекомендації) / С.О. Іщук, О.М. Кушнірчук-Ставнича, Л.Й. Ситар ; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2013. – 28 с.
2. Іщук С.О. Концептуальні засади оновлення основного капіталу / С.О. Іщук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Основний капітал регіону та ефективність його використання: [зб. наук. пр.]. – 2013. – Вип. 5(103). – С. 3–13.
3. Основні засоби України за 2000-2010 роки : [статистичний збірник] / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 292 с.
4. Ситар Л.Й. Інтегральна оцінка основного капіталу виробничої сфери в областях Західного регіону України / Л.Й. Ситар // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Основний капітал регіону та ефективність його використання : [зб. наук. пр.]. – 2013. – Вип. 5 (103). – С. 105-116.
5. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України ; [за ред. О.Г. Осауленка]. – К. : ТОВ «Август трейд», 2013. – 560 с.

Ищук С.А., Сытар Л.И. Современное состояние и перспективные направления модернизации основного капитала Западного региона Украины.

Освещены результаты интегральной оценки технико-экономического состояния, движения и эффективности использования основного капитала в Украине и Западном регионе в частности. Исследована динамика множества показателей, характеризующих основной капитал, и установлены причинно-следственные связи между ними в период 2006-2013 гг. Определены ключевые тенденции обновления основного капитала в Украине. Проведено группирование семи областей Западного региона, исходя из значений обобщающего интегрального индекса основного капитала промышленности, строительства и транспорта. Очерчены перспективные направления модернизации основного капитала производственной сферы региона по видам экономической деятельности.

Ключевые слова: основной капитал, интегральная оценка, технико-экономическое состояние, обновление, эффективность, производственная сфера.

Ishchuk S.O., Sytar L.Y. Current status and perspective directions of modernization of fixed capital of the Western region of Ukraine.

Results of integrated assessment of technical and economic condition, movement and efficiency of fixed capital in Ukraine and in it's Western region have been shown up. Dynamics of the set of parameters, which characterize fixed capital, have been analyzed, and causal connections between them during period of 2006-2013 have been defined. Key trends of fixed capital renewal in Ukraine have been determined. A grouping of seven regions of Western Ukraine by the values of total integral index of fixed capital for industry, construction and transport have been carried out. Promising directions of region's production sphere fixed capital modernization by economic activities have been outlined.

Key words: fixed capital, integrated assessment, technical and economic condition, renovation, efficiency, production sphere.

Надійшло 03.02.2014 р.